

מים בבית ה' שאלו סילם

מטרת המאמר לבחון את משמעות הופעת מים בהר הבית כשלב בגאולה השלמה ובטהור העולם, לאור נבואות התנ"ך ומדרשי חכמינו זיכרונם לברכה.

במסכת מכות¹ מופיע מדרש תמוה:

"בשעה שכרה דוד שיתין (רש"י: יסודות של בית המקדש), קפא תהומא (רש"י: צף התהום), בעא למישטפא לעלמא. אמר: מהו לכתוב שם אחספא ומישדא בתהומא דליקו אדוכתיה? ליכא דאמר ליה מידי. אמר: כל היודע דבר זה ואינו אומר, יחנק בגרונו. נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו. אמר: ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה התורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, לכל העולם כולו לא כל שכץ? אמר ליה: שרי. כתב שם אחספא, שדא אתהומא, נחת וקם אדוכתיה".

מדרש זה מופיע בארבעה מקומות נוספים, בשנויים קלים. נציין כאן רק חלק משינויים אלו: במסכת סוכה² -

"אמר לה רב חסדא לההוא מדרבנן, דהוי קמסדר אנדתא קמיה. א"ל: שמיע לך הני חמש עשרה מעלות כנגד מי אמרם דוד? א"ל: הכי אמר רבי יוחנן: בשעה שכרה דוד שיתין, קפא תהומא, בעא למשטפא עלמא. אמר דוד חמש עשרה מעלות והורידן. אי הכי, חמש עשרה מעלות, ירידות מבעי ליה: אמר ליה: הואיל ואדכרתן, הכי אתמר: בשעה שכרה דוד שיתין, קפא תהומא, ובעא למשטפא עלמא. אמר דוד: מי איכא דידע אי שרי למכתב שם אחספא ונשדיה בתהומא ומנח? ליכא דקאמר ליה מידי. אמר דוד: כל דידע למימר ואינו אומר, יחנק בגרונו. נשא אחיתופל ק"ו בעצמו. ומה לעשות שלום בין איש לאשתו אמרה תורה שמי שנכתב בקדושה ימחה על המים, לעשות שלום לכל העולם כולו, על אחת כמה וכמה. אמר ליה: שרי. כתב שם אחספא, ושדי לתהומא, ונחית תהומא שיתסר אלפי גרמדי (16000 אמות). כי חזי דנחית טובא, אמר: כמה דמידלי טפי, מירטב עלמא (רש"י: כמה שהתהום גבוה וסמוך לארץ, מתלחלח העולם והארץ מצמחת פירותיה). אמר חמש עשרה מעלות, ואסקיה חמיסר אלפי גרמדי, ואוקמיה באלפי גרמדי".

הנקודה החשובה המתחדשת בגרסא זו, לעומת המובא במסכת מכות, לגבי מהלכנו, היא הבאה: אם לפני כן ראינו כי דוד המלך ע"ה התאמץ לדחות את המים העולים, כאן מופיע דוד המלך כמתרצה (עד לגבול מסוים) באותם המים, עד כדי כך שהשתדלותו להחזיר את המים

1. יא.

2. נג.

ממקום התרחקותם היתירה טבועה בפתיה חמשה עשר מן מזמוריו: שיר המעלות דייקא.
 נראה כעת, כי מגמה זו לגלות ולהופיע את המים אכן קיימת, ויותר ממה שראינו עד כה:
 במדרש שוחר טוב איתא':

"רבי הונא בשם רבי שמעון בן לקיש אמר: אלף וחמש מאות אמות חפר דוד לעמוד על מישתתה של ארץ. דתניא: שלוש בתולות הן: בתולת אדם, בתולת שקמה, בתולת הארץ... בתולת הארץ: כל שלא נעבדה מימיה. רשב"ג אמר: כל שאין בה חרס. וכיון שחפר דוד אלף וחמש מאות אמה, מצא בה חרס. אמר: כל יגיעה זו שיגעתי, ואחר כך מצאתי חרס! באותה שעה נתן הקב"ה פתחון פה לחרס. אמר: אין זה מקומי, אלא בשעה שנקבעה הארץ, ירדתי כאן. אם אין את מאמיני, הרי תהום תחת. נטלו דוד ועלה תהום והציפו. אמר: כל מאן דידע למימר מלה למוקמה הדין תהומא ולא מקים ליה, יתחנק...".

שלא כבמדרשים הקודמים, ההצפה כאן לא היתה פתאומית ללא התרעה. הרי ביודעין הרים דוד המלך את החרס, לקח את הסיכון... וכמעט גרם להצפת העולם. ואם נחשוב לרגע שאמנם ידע דוד כי מסתתר כאן התהום, אך לא ידע מה יהיו תוצאות הרמת החרס, הירושלמי בסנהדרין (גב:) מסלק מאתנו כל ספק:

"בשעה שבה דוד לחפור תימלוסיס (פני משה: היסודות) של בית המקדש, חפר חמש עשר מאוין דאמין, ולא אשכח תהומא, ובסיפא אשכח חד עציץ, ובעא מירמיתיה. א"ל: לית את יכילו א"ל: למה? א"ל: דנא הכא כביש על תהומא. א"ל: ומן אימת את הכא? א"ל: מן שעתא דאשמע רחמנא קליה בסיני: אנכי ה' אלוקיך, רעדת ארעא ושקיעת, ואנא יהיב הכא כביש על תהומא. אע"ג כן, לא שמע עליה. כיון דירימיה, סלק תהומא ובעא מטפא עלמא...".

והיינו שעל אף הזהרתו של העציץ, כי עומד הוא וכובש את התהום, חפץ דוד המלך להרימו... וכמעט נשטף העולם'.

מדרשי חז"ל עמוקים מני ים, על אחת כמה וכמה כשמדובר ביסודות בית המקדש, מקור חיינו. ועם כל זה, נראה כי מעט מן המעט נוכל אולי להשיג, ומעט זה יבשם את נפשותינו. ובהקדים: מה חיפש כאן דוד המלך? מה היתה מטרתו בחפירת היסודות? למה חפץ הוא בהרמת ה"עציץ" מעל התהום?

להבין זאת, נזכיר לעצמנו פרשה ידועה. כך כותב הנביא בספר שמואל':

"ויהי כי ישב המלך בביתו, וה' הניח לו מסביב מכל אויביו. ויאמר המלך אל נתן הנביא: ראה נא אנכי יושב בבית ארזים, וארון האלוקים יושב בתוך היריעה. ויאמר נתן אל המלך: כל אשר בלבבך לך עשה, כי ה' עימך. ויהי

3. מדרש שמואל, כו.

4. ושם המשך המדרש כבגרסא שבגמרא מכות הנ"ל.

5. גרסא חמישית מופיעה בוהר - פרשת בלק - דף קצח: - ע"ש.

6. שמואל ב, ז.

בלילה שהוא ויהי דבר ה' אל נתן לאמור: לך ואמרת אל עבדי אל דוד כה אמר ה' - האתה תבנה לי בית לשבתי? כי לא ישבתי בבית למיום העלותי את בני ישראל ממצרים, ועד היום הזה, ואהיה מתהלך באוהל ובמשכן... והקימותי את זרעך אחריו אשר יצא ממעיך והכינותי את ממלכתו הוא יבנה בית לשמי...".

אך בזאת לא מסתיימים מאמציו ולא תמה תשוקתו של דוד המלך לכינון בית המקדש. בפסוקים האחרונים של ספר שמואל, רואים אנו את דוד המלך קונה את גורן ארונה היבوسی - מקום בית מקדשינו. ספר דברי הימים משלים את התמונה, כאשר מתגלה פן נוסף במאמציו של דוד המלך:

"ויתן דוד לשלמה בנו את תבנית האולם ואת בתיו וגנזכיו ועליותיו וחדריו הפנימיים ובית הכפורת. ותבנית כל אשר היה ברוח עמו לחצרות בית ה' ולכל הלשכות סביב לאוצרות בית האלוקים ולאוצרות הקדשים. ולמחלקות הכהנים והלוים ולכל מלאכת עבודת בית ה' ולכל כלי עבודת בית ה'. לזהב במשקל לזהב (...). הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכות התבנית...".⁷

המדרשים שהבאנו בתחילת המאמר נראים משלימים את התמונה בלהפליא, אך עלינו להקדים בעוד נקודה חשובה:

המשנה ביומא אומרת⁸:

"משנטל הארון, אבן היתה מימות נביאים ראשונים, ושתייה היתה נקראת, גבוהה מן הארץ שלוש אצבעות, ועליה היה נותן".

כוונת המשנה לבאר כי בבית המקדש השני לא היו ארון וכפורת בקודש הקדשים, אלא אבן אחת בלבד - אבן שתיה שמה. ובגמרא (נד:): "שתיה היתה נקראת. תנא: שממנה הושתת העולם". ועוד שם: "רבי יצחק אמר: אבן ירה הקב"ה בים, וממנו נשתת העולם". ומי היו הנביאים הראשונים המוזכרים במשנה? אותם הנביאים מוזכרים במשנה סוטה⁹: "משמתו נביאים ראשונים בטלו אורים ותומים...". ומבואר בגמרא: "מאן נביאים הראשונים? אמר רב הונא: זה שמואל ודוד ושלמה". וכן ברש"י במשנה ביומא הנ"ל: "נביאים הראשונים: דוד ושמואל, מפרש במסכת סוטה (דף מח:)".

והיינו שאבן השתיה הגיעה למקומה? התגלתה? בבית קודש הקדשים בימי דוד המלך. על אותה אבן עוד מובא ד"נטל לה הקב"ה וזרק לה לגו תהומא"¹⁰. ועוד, בפרקי דרבי אליעזר (פרק לה:); על הפסוק "וילך שם כי בא השמש"¹¹:

"לקח יעקב שנים עשר אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אביו וישם אותם מראשותיו... ונעשו כולם אבן אחת... ושם אותו מצבה... מה עשה הקב"ה? גטה רגל ימינו וטבעה האבן עד עמקי תהומות ועשה אותם סניף

7. דברי הימים א, כח.

8. ה, ב.

9. ט, יב.

10. זחר חלק א, רלא.

11. בראשית כח, יא.

לארץ... לפיכך נקראת אבן השתיה, שמשם הוא טבור הארץ, ומשם נמתח כל הארץ, ועליה היכל ה' עומד, שנאמר והאבן הזאת אשר שמי מצבה, יהיה בית אלוקים".

ולוא דמסתפינא, הייתי אומר שהחרס (כגרסא במדרש שוחר טוב) או העציץ (כבירושלמי סנהדרין) שהרים דוד המלך לא היה אלא... אבן השתיה! כי הרי אכן עמדה אבן השתיה על התהום, ועוד בימי דוד התגלתה...! תואם להפליא למדרשינו הנ"ל ומוסיף לכל המהלך. לא הסתפק דוד המלך בקניית גורן ארונה היבסי, ואף לא באסיפת זהב והכנת תבנית הבית, אלא אף חפר את יסודות בית המקדש ואף הרים את אותה האבן העתידה להיות יסוד לארון שבקדש הקדשים!

(ואולם מבחינה כרונולוגית צ"ע בסדר הפעולות, מאחר ובעת מדרשנו היה אחיתופל חי, ולפיכך חפירת היסודות התבצעה לפני קניית הגורן, כמו שהעירו רש"י במסכת מכות והמהרש"א בחידושי אגדות שבמסכת סוכה, אך אכמ"ל).

קצת לאחר כל זאת ננסה להבין את משמעות החפירה והופעת המים:

ידוע כי אבותינו חפרו בארות. נעיין בפרשת בארות. יצחק המסופרת בפרשת תולדות¹²:

"וישב יצחק ויחפור את בארות המים אשר חפרו בימי אברהם אביו ויסתמום פלשתים אחרי מות אברהם, ויקרא להן שמות כשמות אשר קרא להן אביו. ויחפרו עבדי יצחק בנחל, וימצאו שם באר מים חיים. ויריבו רועי גרר עם רועי יצחק לאמר: לנו המים, ויקרא שם הבאר עשק, כי התעשקו עמו. ויחפרו באר אחרת ויריבו גם עליה ויקרא שמו שטנה. ויעתק משם ויחפור באר אחרת ולא רבו עליה ויקרא שמה רחובות, ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרינו בארץ".

מה ראתה התורה לספר לנו עניין זה שלכאורה שולי? למה מרמזים כאן הבארות? על כך מחדש הרמב"ן:

"יספר הכתוב ויאריך בעניין הבארות, ואין בפשוטי הספור תועלת ולא כבוד גדול ליצחק, והוא ואביו עשו אותו בשווה, אבל יש בדבר עניין נסתר בתוכו, כי בא להודיע דבר עתיד. כי באר מים חיים ירמוז לבית אלוקים אשר יעשו בניו של יצחק, ולכן הזכיר באר מים חיים, כמו שאמר 'מקור מים חיים את ה' (ירמיה יז, יג), וקרא הראשון עשק, ירמוז לבית הראשון אשר התעשקו עמנו ועשו אותנו כמה מחלוקות וכמה מלחמות עד שהחריבוהו. והשני קרא שמו שטנה, שם קשה מן הראשון, והוא הבית השני שקרא אותו כשמו שכתוב בו, ובמלכות אחשורוש בתחילת מלכותו כתבו שטנה על יושבי יהודה וירושלים (עזרא ד, ו), וכל ימיו היו לנו לשטנה עד שהחריבוהו וגלו ממנו גלות רעה. והשלישי קרא רחובות, והוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימנו, והוא יעשה בלא ריב ומצה, והאל ירחיב את גבולנו...".

ידוע הכלל כי "מעשה אבות סימן לבנים"¹³. כלל זה מהווה חוט שדרה בפירוש הרמב"ן בספר

בראשית¹³ ויש לומר שזו כוונת הרמב"ן ג"כ אצלנו¹⁴: חפירות הבארות על-ידי יצחק אבינו לא רק רמז היה, אלא סימן לבנים - וכמפורש ברמב"ן (במקורות הנ"ל): היינו נתינת כח לעבודת הבנים לאחר מכן.

ונראה שעל פי זה נוכל להבין מעט מן המעט מכוונת דוד המלך:

בסנהדרין (קז.) איתא:

"אמר רב: לעולם אל יביא אדם עצמו לידי ניסיון, שהרי דוד מלך ישראל הביא עצמו לידי ניסיון ונכשל. אמר לפניו: רבש"ע: מפני מה אומרים אלוקי אברהם אלוקי יצחק ואלוקי יעקב ואין אומרים אלוקי דוד? אמר: אינהו מינסו לי, ואת לא מינסית לי! אמר לפניו: רבש"ע: בחנני ונסני, שנאמר בחנני ה' ונסני וגו'. אמר: מינסנא לך ועבידנא מילתא בהדך דלאידח לא הודעתיהו, ואילו אנא קא מודענא לך דמנסנא לך בדבר ערוה". ושם מסופר אודות הניסיון דבת שבע, ולאחר זאת מספרת הגמרא: "אמר דוד לפני הקב"ה: גליא וידיעא קמך דאי בעיא למכפייה ליצרי, הוה כייפינא, אלא אמינא דלא לימרו עבדא וזכי למריה".

ונשאלת שאלה בסיסית: למה רצה דוד המלך ע"ה יותר משאר הצדיקים להדמות לאבות? ע"ז מבאר המהר"ל בחידושי אגדות:

"...לכך אמר דוד שכמו שה' יתברך מיחד שמו על האבות מפני שהם אבות אל הכלל, כך דוד אב אל מלכות בית דוד, שגם המלכות נחשב כמו הכלל..."

ועל דרך היותו דוד המלך רגל רביעית שבמרכבה, המרמז לספירת המלכות, והאבות אברהם יצחק ויעקב הוו את שלושת הרגלים האחרים ("האבות הם הם המרכבה"), וכידוע.

ועל פי זה נוכל להבין יותר את הצורך שהרגיש דוד המלך לחפור ולגלות מים במקום המקדש: על-פי דברי הרמב"ן הנ"ל, לפיו חפירת הבארות על-ידי יצחק אבינו נועדה לתת כח לבניית בתי המקדש, נשאלת שאלה: מאחר ורועי גרר רבו על הבאר הראשון, איך יהיה לבנים כח לבנות ולקיים את הבית הראשון? לזאת היה צורך בחפירה חוזרת, וזאת נעשתה על-ידי צדיק כללי אף הוא, דוד המלך, כנ"ל, כהכנה ונתינת כח לבנים אחריו, והרי לדוד המלך זיקה לאבות בתור היותו כללי אף הוא, וכדברי המהר"ל הנ"ל.

[כאן המקום לבאר אגב את השייכות בין בתי המקדש לחפירת בארות. בשיחה ארוכה המבארת את הרמב"ן שבפרשת, כותב הרבי מחב"ד¹⁵:

"במקוואות מצינו (בכללות) שני אופנים: מקווה מים - הנעשה בידי אדם, ומעין, שהוא בידי שמים, ואין בו תפיסת יד אדם. בנוגע לבארות הנ"ל, מצינו בזה: הם נעשו על ידי חפירת האדם בעבודה ויגיעה, ולאידך, נביעת המים

13. תנחומא לך לך ט.

14. ע' פירוש הרמב"ן על בראשית יב, ו; יד, א; כו, א; לב, ד.

15. וכך ביאר הרבי מחב"ד בדעת הרמב"ן - ליקוטי שיחות כרך ל עמ' 117.

16. תולדות ליקוטי שיחות כרך ל.

בהבאר (שזהו עיקר ענינו) אינה באה על-ידי פעולת האדם, אלא שעל ידי עבודתו בחפירת והסרת העפר, פורצים המים הנמצאים תחת האדמה בתוך הבאר. ...ו"ל שאותו הדבר הוא בנוגע לבית המקדש ובנינו: תכליתה של מצות עשיית המשכן וביהמ"ק הוא "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" - תוכנם הוא השכינה של ה' שבהם (שבאה משמיא) ויחד עם זה נצטוונו "ועשו לי מקדש"; וצ"ל לפני ה"ושכנתי" עשיית ופעולת האדם - "ועשו"....

והיינו שפעולת החפירה כאן היא הנותנת כח לבנים למלא את תפקידם ע"מ שתוכל להופיע השכינה, וכך הצליח דוד המלך במאמציו המרובים כנ"ל, ולא בכדי בנין בית ראשון התבצע ללא מניעות - כמסופר בספר מלכים¹⁷. לא כך היה גורלו של הבית השני, שעלה לנו במאמצים מרובים, כמסופר בספר עזרא - והרי כידוע השתדלות יתרה היתה להמנ הרשע וכת דיליה לעכב את בנין הבית¹⁸. ודבר זה תואם את מהלכנו, מאחר ורבו רועי גרר על הבאר השניה - אך כאן לא היו אבות, אף לא דוד המלך, לתת את הכוח לבנין - כל המאמץ רצה ה' שיבוצע מלמטה דווקא, ללא סיוע, ומכאן הקושי הרב המתואר באריכות בספר עזרא. (וע' ברמב"ן הנ"ל את ההיקש הנפלא: שטנה - שטנה).

עלינו להוסיף נקודה חשובה. נראה, כי מעבר לנתינת כח לבנים, היה בחפירת הבארות על-ידי יצחק אבינו ובחפירת היסודות על-ידי דוד המלך ("וכמעט הצפת העולם") עוד תפקיד חשוב. והוא עניין הטהור הנדרש להופעת מציאות חדשה. וע' דברי בעל התניא בתורה אור פרשת נח - שם מבאר כי מי המבול הוּו תיקון ולא עונש - מי נח היו מקוה שטהר את האנושות. ושלב זה, מפאת חשיבותו - ודאי עליו להופיע לפני בנין בית מקדשנו השלישי. אז לאחר וצד ההשתדלות הפעם כן עלה ליצחק אבינו, כי הרי לא רבו על הבאר השלישית - "ויקרא שמה רחובות"¹⁹ - יצטרכו כאן המים להופיע בעצמם. (אך פשוט ש"כל ימי חייך להביא לימות המשיח" - ופרצה זו העצמית אמנם תופיע לכשמעשנו יכריעו את המאזניים לצד הגאולה השלמה).

פרצה זו העצמית מתוארת על-ידי נביאנו - בארבעה מקומות (והרי זה פלא: לאחר כתיבת דברים אלו, גיליתי כי את הקשר בין חפירת בארות על-ידי יצחק אבינו, לבין הופעת מים בבית ה' לעתיד לבוא, עשו חז"ל לפנינו. כך אתא בפרקי דרבי אליעזר פרק לה:

"וישב יצחק ויחפור את בארות המים (בראשית כו'): חפר בארץ ג"פ ומצא אותה לפניו, שנאמר: ויחפרו עבדי יצחק בנחל (שם) וכתיב (זכריה יד) בירושלים 'והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים', הוא הבאר שעתידי לעלות בירושלים ולהשקות את כל סביבותיה..."

ביואל פרק ד אומר הנביא:

"והיה ביום ההוא, יטפו ההרים עסיס, והגבעות תלכנה חלב, וכל אפיקי יהודה ילכו מים, ומעין מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים".

17. מלכים א ו ואילך.

18. ועיין רש"י על עזרא ד, ח ד"ה "ושמשי ספרא".

19. ועיין דברי הרמב"ן הנ"ל.

”ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד וליושבי ירושלים לחטאת ולנדה... ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ”²⁰.

”והיה ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים - חצים אל הים הקדמוני, וחצים אל הים האחרון, בקיץ ובחורף יהיה - והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד”²¹.

”וישיבני אל פתח הבית והנה מים יוצאים מתחת מפתן הבית וימד אלף נחל אשר לא אוכל לעבור כי גאו המים... ובאו הימה אל הימה המוצאים - ונרפאו המים - והיה כל נפש חיה אשר ישרוך אל כל אשר יבוא שם נחלים, יחיה...”²².

וע' ברש"י²³ וכן במצודות²⁴, כי המים עליהם ניבא זכריה הם המעיין שניבא יואל והוא הנחל שניבא יחזקאל.

בגמרא יומא (עז): אף תיאור מפורט יותר של הופעת המים בבית ה':

”אמר ר' פנחס משום רב הונא צפוראה. מעיין היוצא מבית קדשי הקדשים בתחילה דומה לקרני חגבים, כיון שהגיע לפתח היכל נעשה כחוט של שתי, כיון שהגיע לאולם נעשה כחוט של ערב, כיון שהגיע אל פתח עזרה נעשה כפי פך קטן...”.

ננסה כעת להתבונן בהבדלים שבין ארבעת הנבואות הנ"ל. נראה לי כי כאן מתוארים ארבעה שלבים בטהור העולם, לפני הגאולה השלמה - וכדלהלן:

שלב ראשון: הנבואה בזכריה יג. שם מדובר במקור בלבד. המים משמשים את בית דוד ואת יושבי ירושלים בלבד. תפקידם: לחטאת ולנדה. חטאת: היינו מי חטאת המטהרים מטומאת מת (לגבי נדה נחלקו המפרשים אם הכוונה לאשה נדה, או למי נדה - וחזרה על הלשון).

שלב שני: ביחזקאל מז, מתוארים מים שתכונתם: להחיות: ”והיה כל נפש חיה אשר ישרוך אל כל אשר יבוא שם נחלים, יחיה”. נראה כי אם בשלב ראשון המים המתוארים בזכריה יטהרו מטומאת מת, בשלב שני יוכלו המים אף להחיות את המת.

שלב שלישי: ביואל ד' מתואר מעיין שישקה את נחל השטים. ופירש רס"ג (מובא ברד"ק על הפסוק) שהוא הירדן, ”כי הוא קרוב למקום הנק' שטים...”. מה חשיבות נחל שטים בנבואה זו? שטים מוזכר בפרשת בלק²⁵, שם מספרת התורה, לאחר כישלוננו של בלעם: ”וישב ישראל בשיטים ויחל העם לזנות אל בנות מואב”. והיינו ששטים מרמזו כאן על איסור גלוי עריות. ועוונות חמורות אלו בא כאן הנחל לטהר. ומאחר שעל עברות אלו יש להיהרג ולא לעברם, נמצא כי תכונת המים המתוארת ביחזקאל ”לחיות” פחותה מהתכונה המתוארת כאן לתקן את עוון גלוי עריות! וע' עוד בקונטרס ומעיין מבית ה' להאדמו"ר הרשב"ב מחב"ד - בתחילתו - על משמעות נחל השטים).

20. זכריה יג.

21. שם יד.

22. ביחזקאל מז.

23. זכריה יד, ח.

24. על יואל ד, ועל זכריה יג.

25. במדבר כה, א.

שלב רביעי: הנבואה המבוארת בזכריה יד': המים כאן הנם "מים חיים" ולא סתם מים או מקור, מתפשטים רחוק אל הים הקדמוני ואל הים האחרון. ותכונתם: טהור מוחלט, כמתואר שם "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

עלינו לברר עוד נקודה אחת: האם מים היוצאים מתחת כפת הסלע יכולים להוות סימן לתחילת התהליך המתואר כאן על ידי נביאנו? תשובה לשאלה זו תלויה במחלוקת הפוסקים אודות מיקום בית המקדש. ידוע כי בכלליות קיימות ג' שיטות: שיטת הרדב"ו, לפיה מקום קדש הקדשים הוא מקום כיפת הסלע, שיטה לפיה מקום המזבח ממוקם בכיפת הסלע, ושיטה לפיה מקומו של בית המקדש בין שני המסגדים (במהרה יחרבו) שבהר הבית.

ואלו דברי הרדב"ו²⁶: "...מכל מקום אין ספק כי האבן הזאת אשר תחת הכיפה היא אבן השתיה אשר עליה היה הארון בבית קדש הקדשים לצד מערב".

על-פי דברים אלו והנבואות שתיארנו, אכן הסימנים עליהם דובר בזמן האחרון עשויים להוות את התחלת תהליך טהור העולם - ויתקיים בע"ה במהרה בימנו "והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".